

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Психологія»
на тему: «Особливості прояву агресивної поведінки підлітків»

Виконавець:

Студентка 41 групи,
факультету ФЕУП
Стащук Є.М.

Науковий керівник

к. психол. н., доцент
Яцишина А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Напруженість у сучасному суспільстві набирає обертів, що призводить до значного збільшення кількості різного роду конфліктів, вони стають гострішими у протіканні вікової кризи.

Підлітковий вік вважається одним із найважчих періодів формування особистості, оскільки в цей час формується світогляд, складається відношення до самого себе, відбуваються суттєві зміни мотивації, а також розвиток почуттів, як узагальнених і відносно стійких переживань. Основним новоутворенням підліткового віку стає почуття дорослості. Воно пов'язане з етичними нормами поведінки. В цей період з'являється моральний кодекс, який диктує підліткам свій стиль поведінки.

У нашій країні актуальність проблеми формування психологічних особливостей та творення у підлітків культури спілкування встановлюється деякими на сучасному етапі вимогами, які висуває соціум до комунікативної компетентності випускників загальноосвітніх навчальних закладів. З постійним розвитком українського суспільства різні форми деструктивної поведінки, зокрема агресивної, мають тенденцію не до зниження, а збільшилися у формах вияву.

Вчені виявили, що період статевого дозрівання у хлопців і дівчат відрізняється. Існують деякі відмінності, але головна схожість між ними: здобути свободу, порушуючи правила і зникаючи з дому, вживання алкоголю та різноманітних шкідливих речовин в агресивній формі.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості агресивної поведінки підлітків.

Об'єкт дослідження: агресивність у підлітковому віці.

Предмет дослідження: гендерні особливості прояву агресивності в підлітковому віці.

Завданнями випускної роботи є:

1. здійснити теоретичний аналіз психологічних особливостей підліткового віку і вивчити феномен агресивності та її видів;

2. на теоретичному рівні уточнити гендерний аспект розвитку емоційної сфери підлітків;

3. дібрати психодіагностичні методики та визначити їхню роль для вивчення предмета дослідження;

4. експериментально дослідити гендерність прояву агресивності в підлітковому віці; розробити рекомендації щодо попередження агресивності в підлітковому віці з урахуванням гендерного аспекту.

Методи дослідження. *Теоретичні:* аналіз класифікація систематизація та порівняння теоретичних та експериментальних даних з проблеми дослідження. *Емпіричні:* опитування тестування спостереження формування експерименту та його констатування.

Емпіричний метод: у роботі використовувалися такі методи дослідження, як вивчення та систематизація теоретичних джерел, відповідно заявленої проблеми, спостереження, опитування, якісне порівняння, метод статистичної обробки даних. До психодіагностичного комплексу увійшли наступні методи:

1. «Опитувальник А.Басса та А.Дарки»
2. Методика на визначення маскулінності-фемінності Сандри Бем.
3. «Тест А.Ассінгера»
4. Авторська анкета «Я підліток: у чому полягають особливості моїх стосунків з оточуючими?»),

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: загальні положення теорії прояву агресивності у підлітковому віці (А. Реана), базовими для дослідження були теорії (В. Моргун, Г. Паренс, Р. Стауб, І. Фурманов).

Емпіричний метод передбачав використання конкретних методик: Опитувальник агресії Басса-Даркі призначений для діагностики агресивних і ворожих реакцій; Методика Сандри Бем для діагностики психологічної статі й визначення ступеню андрогінності, маскулінності й фемінінності особистості;

Методика оцінки агресивності у відносинах А. Ассінгера для діагностики загального рівня агресивності особистості та спрямованості агресії, рівня коректності при соціальних контактах; авторська анкета «Я підліток: у чому полягають особливості моїх стосунків з оточуючими?» для виявлення особливостей стосунків підлітків з оточуючими.

Отримані експериментальні результати були опрацьовані за допомогою кількісною та якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням.

Обсяг і структура роботи: Дипломна робота має склад із вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновки, список використаних джерел та додатків. Загальний об'єм роботи – 62 сторінки, робота проілюстрована діаграмами і таблицями. Список використаної літератури налічує 35 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну і методи дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження проявів агресивної поведінки підлітків» розкрито: поняття агресивності, чинники та види агресивності. Проаналізовано сучасні теоретико-методологічні та науково-практичні дослідження щодо природи та зміст поведінки підлітків у конфлікті, а також вплив гендерних особливостей особистісного розвитку в підлітковому віці.

У другому розділі «Емпіричне дослідження агресивності в підлітковому віці» описуються методики які використані в емпіричному дослідженні та організація дослідження, розкриває результати власного дослідження, вказує на особливості впливу гендерних особливостей прояву агресивності.

В ході проведеного нами емпіричного дослідження було використано ряд конкретних методик: Опитувальник агресії Басса-Даркі призначений для діагностики агресивних і ворожих реакцій; Методика Сандри Бем для діагностики психологічної статі й визначення ступеню андрогінності, маскулінності й фемінінності особистості; Методика оцінки агресивності у

відносинах А. Ассінгера для діагностики загального рівня агресивності особистості та спрямованості агресії, рівня коректності при соціальних контактах; авторська анкета «Я підліток: у чому полягають особливості моїх стосунків з оточуючими?» для виявлення особливостей стосунків підлітків з оточуючими.

Після збору та обробки даних, проведено аналіз та інтерпретацію результатів. Виявлено, що існують певні гендерні відмінності у прояві агресивності серед підлітків. Наприклад, хлопці частіше виявляли фізичну агресію, тоді як дівчата більш схильні до вербальних форм агресії.

На основі отриманих результатів були розроблені практичні рекомендації для підлітків щодо подолання агресивних проявів. Серед таких рекомендацій можуть бути психологічні тренінги, консультації з психологом, розвиток навичок саморегуляції та емоційного контролю.

Такі рекомендації можуть допомогти підліткам ефективно управляти своєю агресією та зменшити негативні наслідки її прояву на їхнє життя та взаємини з оточуючими.

ВИСНОВКИ

Важливою частиною підліткової кризи є пошук власного «я», свого місця у суспільстві, у формуванні своєї особистості. Підлітки можуть відчувати неспокій, стрес, невпевненість у собі. Для успішного подолання підліткової кризи важливо підтримувати відкритий та довірливий контакт з батьками, сприяти спілкуванню та розвитку соціальних навичок, підтримувати і підкріплювати у підлітка впевненість у собі. Також важливо звертати увагу на здоровий спосіб життя – здорове харчування, регулярну фізичну активність, відпочинок та сон.

Підлітки повинні вчитися правильно використовувати свій час, розподіляти його між навчанням, відпочинком та дозвіллям. Необхідно також дотримуватися правил безпеки та уникати ризикованих ситуацій. Важливо

пам'ятати, що кожен підліток унікальний і потребує індивідуального підходу. За підтримки близьких людей та професіоналів, підлітки зможуть успішно подолати цей важливий період у своєму житті. Це процес переосмислення цінностей, ідентичності, відносин з оточуючим світом, а також пошуку власного місця у суспільстві. Це період, коли підліток починає усвідомлювати себе як індивідуума зі своїми власними поглядами, бажаннями і цілями. Це може викликати стрес і конфлікти у відносинах з батьками, вчителями та іншими дорослими, які не завжди розуміють цей процес.

В ході нашої роботи, ми провели психодіагностичне дослідження. В якому використали ряд методик. За допомогою методики опитувальник агресії Басса-Даркі ми визначили рівень агресивності та ворожих реакцій; Методика на визначення маскулінності-фемінності Сандри Бем визначає ступінь андрогінності, маскулінності й фемінності особистості; Методика оцінки агресивності у відносинах А.Ассінгера призначена для діагностики загального рівня коректності при соціальних контактах; Авторська анкета « Я – підліток: чому полягають особливості моїх стосунків з оточуючими?» її призначення полягало у виявленні особливостей стосунків підлітків з оточуючими. Ось кілька рекомендацій з подолання агресивності:

1. Пізнайте свої емоції: зрозуміння того, що ви відчуваєте, може допомогти вам керувати своєю агресією. Спробуйте визначити фактори, які призводять до почуття гніву або роздратування;

2. Застосовуйте техніки регуляції дихання: регуляція дихання може допомогти заспокоїти ваше тіло і розум у ситуаціях, коли ви відчуваєте агресію;

3. Використовуйте позитивний мовлення: стежте за своїми думками та словами, уникайте використання агресивної мови;

4. Займайтеся спортом або фізичною активністю: регулярна фізична активність може допомогти вам вивести свій гнів або напругу через випуск ендорфінів;

5. Пошукайте підтримку: якщо вам важко контролювати свою агресію, не соромтеся попросити про допомогу від друзів, сім'ї або фахівця.